

Rapport

Vier rekenkamers, vier smaken

Pilot over het vergroten van doorwerking bij rekenkamers

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
4 november 2024

Radar Advies

Rapport

Lokale rekenkamers zijn van belang voor een goede gemeentelijke democratie want zij helpen bij het versterken van de controlerende rol van de raad, dragen bij aan meningsvorming en besluitvorming en vervullen een kaderstellende rol. Een rekenkamerrapport is een belangrijk instrument voor raadsleden om deze taak uit te voeren. Het is daarom wenselijk om zo veel mogelijk doorwerking te bereiken zodat het onderzoek effect heeft. Deze pilot is opgezet om de bestaande theoretische kennis over doorwerking in de praktijk te toetsen met rekenkamers van de gemeenten: Noordoostpolder, Kaag en Braassem, Delft en Leiden-Leiderdorp

Opdrachtgever

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Turfmarkt
2511 DP Den Haag
info.openbaarbestuur@minbzk.nl

Uitvoerder

RadarAdvies
Veemarkt 83
1019 DB Amsterdam
020-4635050
www.radaradvies.nl

Adviseurs

Pieter Verkaik en Suzan van Otterdijk

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	3
2	DOORWERKING	4
3	DE PILOT	5
3.1	Verloop van de pilot	5
3.2	Bijeenkomst	5
3.3	Meerwaarde pilot	5
4	DE KANSENKAART: ACTIES OM DOORWERKING TE BEVORDEREN	6
5	HET BEVORDEREN VAN DOORWERKING	9
5.1	De organisatie	9
5.2	Budget	9
5.3	Rekenkameercultuur	10
6	CONCLUSIE	12
7	BIJLAGE 1: DE DEELNEMENDE REKENKAMERS	13
8	BIJLAGE 2: LITERATUURLIJST	14
9	BIJLAGE 3: START JE BINNENKORT EEN REKENKAMERONDERZOEK?	15

1 Inleiding

"Je rekenkameronderzoek eindigt gewoon in een la hoor" zei Pieter. "Natuurlijk niet!" riep Suzan verontwaardigd.

Om te kijken wie er gelijk had zijn we de rekenkamerwereld ingedoken en stuitte we al snel op "doorwerking". Er is heel veel literatuur beschikbaar over het effect van rekenkameronderzoek. Wat ons opviel is dat er weinig om is gezet naar de praktijk. De vertaling van theorie naar daadwerkelijke toepassing in de praktijk wordt niet vaak gemaakt. Dit gaf ons het idee om met een aantal rekenkamers een pilot op te zetten. We wilden met hen in gesprek over het behalen van zo veel mogelijk doorwerking. Zij als experts op het gebied van rekenkameronderzoek en wij om te ondersteunen om de theorie in de praktijk te brengen.

In zijn artikel *Wat is de meerwaarde van onze rekenkamer? Introductie van een model om de doorwerking van rekenkameronderzoek te meten* (2013) verkent Ronald Hoekstra zes factoren die van invloed zijn op doorwerking: behoefte van doelgroep, attitude van doelgroep, communicatie naar doelgroep, kwaliteit van onderzoek, timing van onderzoek en onderwerp van onderzoek. Hij noemt dit model BACKTO. Wij hebben hier zelf nog twee elementen aan toegevoegd: samenwerking en financiën. Aan de hand van deze acht elementen hebben wij in de literatuur gekeken welke acties bij de elementen passen en hoe zij doorwerking kunnen vergroten. Tijdens ieder gesprek met de rekenkamers zijn een paar elementen en acties aan bod gekomen (meer hier over in hoofdstuk 4).

De pilot is uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). De minister van BZK is verantwoordelijk voor de inrichting en het functioneren van het decentraal bestuur. BZK vindt het van groot belang dat de rekenkamerrapporten goed worden gelezen en daarom is het dus van belang dat rekenkamers goed nadenken hoe zij de doorwerking van hun rapporten kunnen vergroten. Het belang hiervan wordt onderstreept met de Wet versterking decentrale rekenkamers waarin wordt geregeld dat colleges verplicht zijn om de raad jaarlijks een overzicht te sturen van de aanbevelingen van de rekenkamer. Hierbij wordt ook het standpunt van het college vermeld over de aanbevelingen en wordt aangegeven hoe er aan de aanbevelingen vervolg is gegeven. Dit wordt gedaan omdat het van groot belang is voor de raad om te weten hoe er met de aanbevelingen is omgegaan

Het resultaat ligt voor je. Het uiteindelijke doel van de pilot was om de bestaande theoretische kennis over doorwerking bij enkele lokale rekenkamers toe te passen. In deze pilot is het theoretische werk voortgezet en is geprobeerd om doorwerking zo concreet mogelijk te maken door te kijken naar verschillende manieren (acties) om doorwerking te bevorderen. De pilot is uitgevoerd met de rekenkamers uit de volgende gemeenten: Noordoostpolder, Kaag en Braassem, Delft en Leiden-Leiderdorp.

2 Doorwerking

Lokale rekenkamers zijn van belang voor een goede gemeentelijke democratie en helpen bij het versterken van de controlerende rol van de raad. Het gemeentelijke takenpakket groeit en hiermee krijgt het lokale bestuur steeds meer verantwoordelijkheid. De controlerende taak van de raad wordt hierdoor ook steeds belangrijker. Een rekenkamer is een belangrijk instrument voor raadsleden om deze taken te ondersteunen. Het is om deze reden wenselijk om zo veel mogelijk doorwerking te bereiken zodat een rekenkameronderzoek de gewenste effecten bereikt.

Doorwerking is hierdoor een thema dat bij iedere rekenkamer speelt omdat het bijdraagt aan een betere kwaliteit van de meningsvorming, besluit- en beleidsvorming en beleidsuitvoering. En zoals hierboven aangegeven, verplicht de Wet versterking decentrale rekenkamers colleges om de raad jaarlijks een overzicht te sturen van de aanbevelingen van de rekenkamer en de opvolging hiervan.

Doorwerking wordt door verschillende auteurs op verschillende manieren gedefinieerd. In de simpelste vorm gaat het uiteindelijk om het effect dat een rekenkamerrapport heeft. Dit effect kan zich op verschillende manieren uiten. Uit de literatuur komen acht verschillende vormen van doorwerking naar voren: instrumentele doorwerking, conceptuele doorwerking, agenderende doorwerking en politiek-strategische doorwerking, zoals gedefinieerd door Bekkers in 2004¹. Procedurele doorwerking, beleidsmatige doorwerking en maatschappelijke doorwerking worden in 2008 toegevoegd door Hakvoort en Klaassen². Als laatste wordt er gesproken over preventieve doorwerking door de Nederlandse Vereniging van Rekenkamers & Rekenkamercommissies (NVRK)³.

Verschillende onderzoekers en auteurs⁴ onderzochten het bereiken van maximale doorwerking. Ook de NVRK zet volop in op doorwerking. Er zijn op papier ook verschillende handvatten beschikbaar, zoals het [Rekenkamerkompas](#) van de NVRK of de handvatten uit het [inspiratiekader](#) over een effectieve invulling van lokale rekenkamers van onder andere BZK.

¹ van Dam, M. & de Vaan, K. (2016) *Kans op meerwaarde van rekenkamers*

² Keulen, S. (2021) *De doorwerking van lokaal rekenkameronderzoek: een empirische zoektocht naar succesfactoren van gebruik*.

³ Inzicht op doorwerking van rekenkamerproducten, NVRK

⁴ Zie bijlage voor literatuurlijst

3 De pilot

De gesprekken vanuit de pilot liepen gelijk op met één onderzoek van een rekenkamer. Er is gestart met een intakegesprek voorafgaand aan het onderzoek om na te denken over de verschillende vormen van doorwerking en om de doelstellingen van de rekenkamer te bespreken. Daarna volgden nog drie gesprekken: een aan het begin, een tijdens het onderzoek en de laatste tegen het einde van het onderzoek. In deze gesprekken evalueren we hoe het onderzoek vordert en op basis daarvan bespraken we welke acties ingezet kunnen worden om maximale doorwerking te bereiken. Ook keken we terug op het vorige gesprek om te kijken of er bepaalde acties waren genomen om doorwerking te vergroten. Wij namen geen deel aan het rekenkameronderzoek maar keken vanaf de zijlijn mee om de acties rondom doorwerking scherp te houden.

3.1 Verloop van de pilot

De praktijk bleek weerbarstig en sommige onderzoeken liepen vertraging op terwijl andere onderzoeken op volle snelheid doorliepen. De gesprekken gingen hierdoor niet gelijk op en het lukte hierdoor ook niet altijd om aan te sluiten bij de gewenste fase van het onderzoek. Dit betekent dat we de vragen breder op hebben gezet en niet alleen inzoomden op een bepaalde onderzoeksfase (1. voor de onderwerp-bepaling, 2. rond acht weken in het onderzoek en 3. rond acht weken voor de eindpresentatie). Bij een van de rekenkamers hebben we drie gesprekken gevoerd in plaats van vier omdat het onderzoek uitliep.

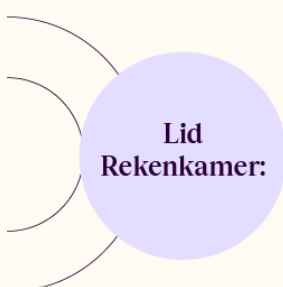
3.2 Bijeenkomst

Op verzoek van de betrokken rekenkamerleden organiseerden we in april 2024 met alle betrokken rekenkamers een gezamenlijke online bijeenkomst. Het doel was om iedereen bij te praten over de pilot maar vooral ook om van elkaar te leren. De rekenkamers wisselden veel informatie uit over hun ervaringen en het behalen van doorwerking.

3.3 Meerwaarde pilot

De leden van de rekenkamers zijn zeer bedreven in hun vak. De meerwaarde van de pilot zat dan ook niet in het bedenken van nieuwe acties om doorwerking te vergroten, want de rekenkamerleden zijn over het algemeen al goed bekend met deze acties. De meerwaarde zat wel in het scherp houden van de acties en de rekenkamerleden de tijd geven om echt even met doorwerking bezig te zijn. Daarnaast is de opbrengst van de pilot de Kansenskaart met acties om doorwerking te vergroten (zie hoofdstuk 4).

De rekenkamers gaven aan dat het helpt om je bewust te zijn van de verschillende acties om doorwerking te bereiken en dat het goed is om even boven het proces te staan. De pilot was een spiegel voor de rekenkamers omdat zij op zich wel bekend zijn met de meeste acties maar dit niet betekent dat zij hierover ook met hun rekenkamer of onderzoekers in gesprek gingen. De pilot gaf aanzet tot verdieping op de acties en gaf hen de ruimte om eens in de paar maanden over doorwerking te reflecteren.

“Je kunt het jezelf om even je kop uit de to do’s te trekken, alleen dat al is waardevol”

4 De Kansenskaart: acties om doorwerking te bevorderen

Nadat we ons in de acht elementen uit de literatuur hadden verdiept (behoefte van doelgroep, attitude van doelgroep, communicatie naar doelgroep, kwaliteit van onderzoek, timing van onderzoek en onderwerp van onderzoek, financiën en samenwerking), hebben we gekeken welke acties rekenkamers daadwerkelijk kunnen toepassen om doorwerking te vergroten. Om het overzichtelijk te houden hebben we gekeken naar de drie verschillende fases van het onderzoek. Per fase hebben we een aantal acties met de rekenkamers besproken. De Kansenskaart is een combinatie van acties uit de literatuur en ideeën die de rekenkamers zelf hebben geopperd.

Fase 1: In de fase voor het onderzoek

<p>Relatie</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Gesprekken met college en burgemeester over wat we doen. Zeker twee keer per jaar. Formele momenten • Afwisseling, dus niet alleen wat raad wil. Ook met verbonden partijen gesprek aangaan • Organiseren van een startbijeenkomst voor de ambtelijke organisatie
<p>Onderwerp</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Leg via een korte enquête twee of drie onderzoeksoptellingen aan de raad voor • Toetsen van de mogelijke onderwerpen bij de ambtelijke organisatie • Toetsen of er beleid (etc) al in de maak is of dat het op de agenda staat. Hiermee zorgen dat het onderwerp relevant is en blijft • Input ophalen bij de raad voor onderzoeksonderwerpen
<p>Onderzoek / presentatie</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Voorbeeldrapport van onderzoeker opvragen • Maak afspraken over de vorm, stijl en presentatie van het eindrapport. Wees je bewust dat het aansluit bij het doel • Bepaal passende onderzoeksmethodes (participerende observatie, dialogotafel etc) • Offerteaanvraag heel concreet maken: (stijl, max. xx pagina's, aantrekkelijk vormgegeven door infographic, heel duidelijk maken wat het doel is van het onderzoek, zowel richting college als raad) • Maak bij het selecteren van de onderzoekers een bewuste keuze. Bij conceptuele doorwerking is het aan te raden om een inhoudelijk deskundige partij in de hand te nemen, die bekend is met het thema. Ervaring met rekenkameronderzoeken aan zich is dan van minder belang. Bij politiek-strategische doorwerking is bekendheid met het thema van minder belang
<p>Overig</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • In de lokale krant en ook bij het burgerpanel oproep om mee te doen met onderzoek • Maak duidelijk wanneer het eindrapport wordt gepresenteerd en waarom dat het juiste moment is • Flyers van de rekenkamer voor ambtenaren (hoe werkt een rekenkamer, wat is hoor- en wederhoor) • Bedenk welke soort doorwerking je wilt bereiken met het onderzoek • De technische en basiskwaliteit van het onderzoek moeten buiten kijf staan

Fase 2: Als het onderzoek loopt

<p>Relatie</p> 	<ul style="list-style-type: none">• Begeleidingscommissie (met raadsleden) als denktank inzetten over het laten landen van rapporten• Tussentijds contact met raadsleden over onderzoek / lobby voor thema. Zowel formeel als informeel• Zorg voor brede verspreiding onderzoeksopzet, zodat je voorkomt dat partijen onnodig verrast worden• Blijf scherp voor ogen houden of je met de betrokken raadsleden in contact staat - een goed contact voorkomt verrassingen, is beter voor het draagvlak, het maakt de ontvangers ontvankelijker voor de boodschap• Organiseer informele ontmoetingen tussen rekenkamer/onderzoekers en raadsleden, bijvoorbeeld door gezamenlijk te eten voorafgaand aan een bijeenkomst/vergadering/presentatie
<p>Onderzoek / presentatie</p> 	<ul style="list-style-type: none">• Past de geplande opleverdatum eindrapport nog steeds in de politieke agenda, of spelen er straks andere grote zaken waardoor het rapport misschien onder zal sneeuwen?• Past het rapport binnen de planning van de organisatie (xx maanden voorafgaand aan bepaalde vergadering moet t gereed zijn, ivm bestuurlijke proces / beleidskalender / verordeningen / begrotingsbehandeling etc)
<p>Overig</p> 	<ul style="list-style-type: none">• Educatieve avond met externe begeleider organiseren om met de rekenkamer o.a. na te denken over contactmomenten met raad/college

Fase 3: Tegen het einde van het onderzoek en na het onderzoek

<p>Relatie</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • De voortgang van de aanbevelingen via een rapportage van de griffier (bijv. 2x per jaar) terug te laten komen in de raad • Tussentijds in het onderzoek de doelgroep bijpraten, ze betrokken houden. Dus geen radiostilte tussen aankondiging van het onderzoek en de presentatie
<p>Onderzoek / presentatie</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Loop het onderzoek goed na op taalgebruik en nietszeggende woorden. • Bewust bespreken van stijl en uiterlijk van rapporten • Gebruik plaatjes met humoristisch sausje • Geen dikke rapporten. Splitsing in bestuurlijk rapport en onderzoeksrapport. • Presentatie beperken tot hoofdboodschap en vraag wat de raad ermee kan doen (niet te lang) • Gebruik afbeeldingen, stroomschema's, tabellen en grafieken. Max. zoveel per zoveel pagina's (ook weer niet te veel dus) • Gebruik iets als Mentimeter, niet als overhoring maar voor inhoudelijke vragen • Goede presentatie: enthousiast brengen, interessant beeldmateriaal. Dus niet iemand die een blaadje staat voor te lezen. Wel iemand met persoonlijkheid én inhoud die anderen meekrijgt. Zoek deze persoon ruim op tijd • Vraag de griffier in de agenda een pauze in te plannen na bespreking in de raad, zodat je informeel beschikbaar bent nu het nog vers is bij de raadsleden.
<p>Overig</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Media inlichten • Aanbevelingen een plaats zien te laten krijgen in de interne controle cyclus / concern control van de ambtelijke organisatie
<p>Acties die doorlopend kunnen worden ingezet</p>	
<p>Relatie</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Rekenkamer sluit aan bij de auditcommissie van de gemeenteraad, dat is vaak (per 4 weken) • Vergaderen op momenten dat ook de raadsleden in het gemeentehuis zijn • Nieuwe leden van rekenkamer: raad wordt betrokken bij sollicitaties
<p>Overig</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Rekenkamer hoeft niet bang te zijn om zich kwetsbaar op te stellen en de raad op afstand te houden

5 Het bevorderen van doorwerking

Het doel van de pilot was om theoretische kennis over doorwerking in praktijk te brengen en samen met de rekenkamers te kijken naar verschillende manieren (acties) om doorwerking te bevorderen. De acties zijn in het vorige hoofdstuk aanbod gekomen. Dit wil echter niet zeggen dat ieder onderzoek zich leent voor alle acties.

De verschillende acties staan niet los van de context. Wat voor het ene onderzoek past, hoeft voor het andere onderzoek niet te passen. En wat voor de ene rekenkamer werkt, hoeft niet voor een andere rekenkamer ook zo te werken. In de pilot bleken drie elementen naar voren te komen die bijdragen aan het bevorderen van doorwerking. Dit zijn: het budget, de organisatie en de cultuur van de rekenkamer. Van deze drie kan de rekenkamer het meeste invloed uitoefenen op de cultuur binnen de rekenkamer zelf, meer dan op de organisatie en het budget.

5.1 De organisatie

De houding van de gemeentelijke organisatie en de politiek ten opzichte van de rekenkamer heeft een grote invloed op de acties die ondernomen kunnen worden om doorwerking te bevorderen. Wanneer de samenwerking tussen de organisatie, politiek en rekenkamers moeilijk verloopt, is de kans op doorwerking ook kleiner. Tijdens de gesprekken gaf een van de rekenkamers aan dat hun invloed op doorwerking beperkt is omdat dit bijvoorbeeld ligt aan raadsleden die niet met de onderzoekers willen zitten. Ook werd een griffie genoemd waarmee de samenwerking soms moeilijk verliep. De betrokkenheid bij ambtenaren is afhankelijk van hun beleidsveld. Tijdens het onderzoek zijn de ambtenaren, raadsleden en griffie nodig. Wanneer de rekenkamer weinig medewerking krijgt is het bereiken van doorwerking ingewikkeld omdat de genoemde personen juist kunnen zorgen dat aanbevelingen worden opgepakt of binnen de organisatie worden besproken.

Een andere rekenkamer gaf aan dat het hun primaire rol is om de raad te ondersteunen. Zij waren van mening dat alleen de raad het college kan aanzetten om aanbevelingen te implementeren. De rekenkamer kan volgens hen de aanbevelingen alleen agenderen. Volgens deze visie is de invloed van de rekenkamer daarom uiteindelijk beperkt. De rekenkamer kan bij de presentatie van de aanbevelingen wel het belang van de uitvoering van de aanbevelingen benadrukken en na een jaar signaleren of ze wel of niet zijn uitgevoerd. Het is echter uiteindelijk aan de raad om te besluiten of de aanbevelingen worden overgenomen.

Een van de rekenkamers geeft aan dat zij veel investeren in een goede relatie met de ambtelijke organisatie door hen op de hoogte te houden en rekening te houden met hun wensen en mogelijkheden. Dit maakt het volgens hen iets aannemelijker dat de organisatie de overgenomen aanbevelingen ook daadwerkelijk uitvoert. De onafhankelijke positie van de rekenkamer ten opzichte van de gemeenteraad en college komt in veel van de gesprekken naar voren. Rekenkamers gaan verschillend met het onderwerp om. Een van de rekenkamers was zoekende naar de balans tussen betrokkenheid en onafhankelijkheid. Terwijl een andere rekenkamer duidelijk aangeeft dat nabijheid (met de organisatie) er niet voor zorgt dat de rollen niet zuiver blijven.

5.2 Budget

In de pilot kwam naar voren dat een van de grootst beperkende factoren voor het uitvoeren van verschillende werkzame acties de beperkte financiën is. Wanneer de middelen beperkt zijn, is het niet haalbaar om de relatie met raadsleden en ambtenaren intensief aan te halen of in te zetten op een vernieuwende, creatieve manier van rapporteren of presenteren. Een van de rekenkamers gaf duidelijk aan: “er is meer geld en menskracht nodig maar de raad is terughoudend hierin”.

Bij de rekenkamers met grotere budgetten zagen wij tijdens de pilot ook meer ruimte om creatief te werk te gaan. Doordat zij meerdere onderzoeken kunnen uitvoeren, kunnen zij ook experimenteren met verschillende vormen van

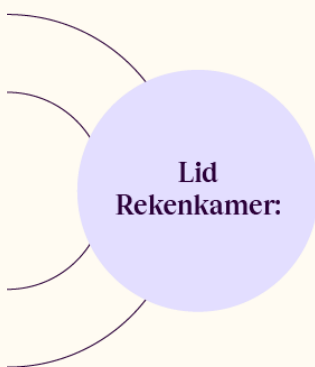
onderzoek. Zij hebben, omdat zij ook andere onderzoeken doen, de luxe om ook eens iets uit te proberen wat misschien niet helemaal aanslaat. Doordat zij meer ruimte hebben om te experimenteren kunnen zij veel van de bovengenoemde acties uitproberen om doorwerking te vergroten.

5.3 Rekenkameercultuur

We zagen verschillende culturen binnen de rekenkamers die ervoor zorgden dat er op een andere manier naar doorwerking werd gekeken en dat er voor andere soort acties werd gekozen.

Een van de rekenkamers was met name bezig om goed inzicht te krijgen in de bevindingen en het formuleren van conclusies en aanbevelingen op basis van deze bevindingen. De feiten stonden bij hen voorop. Zij vonden het niet altijd gepast om tijdens het onderzoek al over doorwerking na te denken, omdat ze niet wilden dat dit de feiten vertroebelt. Zo werd informeel contact met raadsleden over een lopend onderzoek afgeraden omdat zij geen scheve ogen willen krijgen van andere raadsleden. Deze rekenkamer schatte in dat het neerzetten van heldere feiten de kans op doorwerking juist vergroot. Daarnaast gaven zij aan een gedegen gemeenteraad te hebben en daarom hun rapporten in een meer traditionele stijl te presenteren. In vergelijking met de andere rekenkamers zagen wij een voorzichtige en bescheiden cultuur binnen deze rekenkamer.

Een van de andere rekenkamers had juist een informele en zelfverzekerde insteek. Zij zochten bijvoorbeeld raadsleden bewust op tijdens het onderzoek. Deze rekenkamer gaf aan dat het loont om raadsleden te kennen. Wanneer de rekenkamer weet waar hun belangstelling ligt (wat hun “stokpaardjes” zijn) is het makkelijker om het onderzoek goed onder de aandacht te brengen. Ook zij waren bezig met het goed presenteren van feiten. Echter, zij zochten meer creatieve vormen voor hun onderzoeken. Zij gaven aan:

“Als je steeds hetzelfde kookt, lust je klant het niet meer. Soms lifflafjes, soms een verrassingsmenu, soms iets stevigs. Je denkt na: wat vinden mensen smakelijk? Door te variëren kom je verder dan steeds hetzelfde potje. Als je dat drie keer doet, lezen mensen het niet meer, dan smaakt het niet meer. Je maakt de ontvanger, dus de raad, meer ontvankelijk als je je soort onderzoek en de vorm afwisselt.”

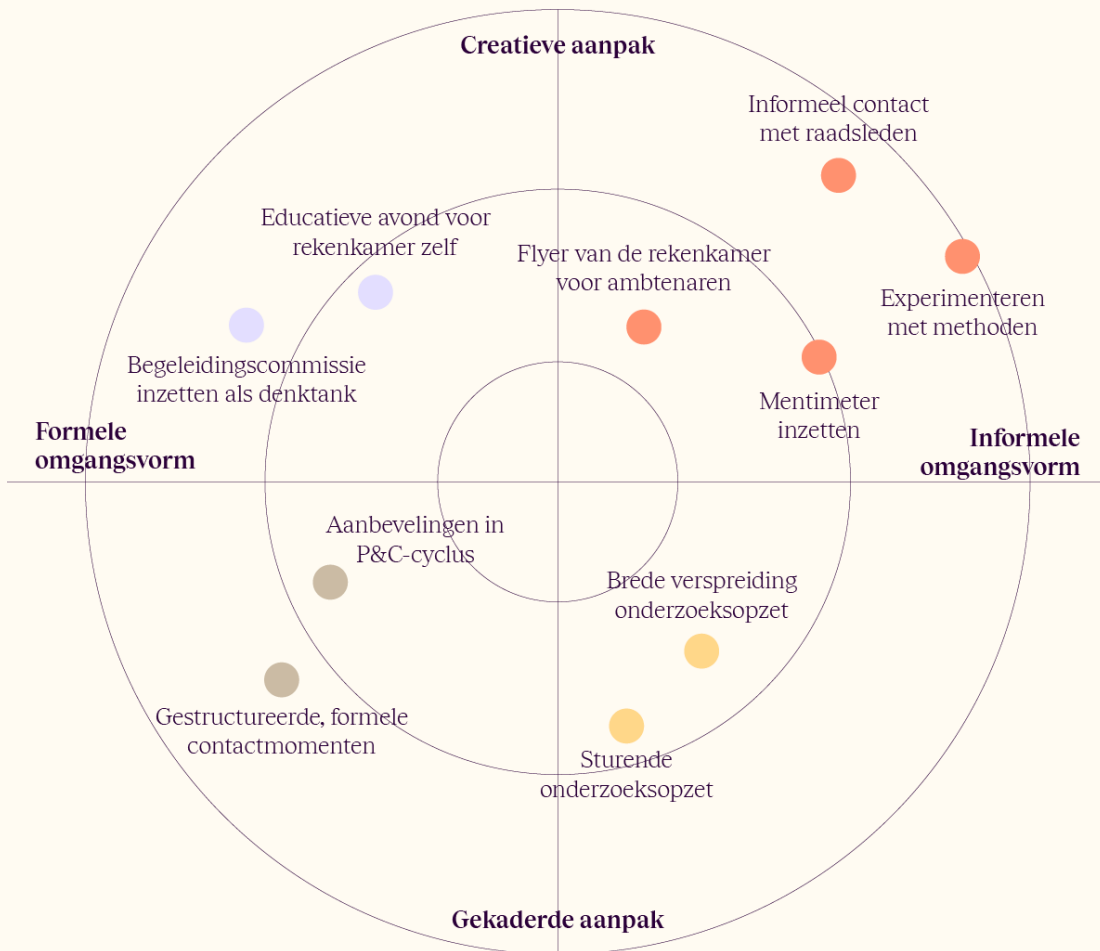
De praatplaat

We zagen vier verschillende culturen bij de vier rekenkamers. We zijn een aantal uitersten tegengekomen tijdens het uitvoeren van de pilot. De verschillen tussen deze culturen zitten volgens ons voornamelijk in omgangsvormen en de aanpak. Waar de ene rekenkamer bijvoorbeeld een formele omgangsvorm hanteert doet de andere het juist bewust informeel. Waar de ene rekenkamer heel bewust gekaderd te werk gaat, voelt de andere rekenkamer zich vrij om een creatieve aanpak te hanteren.

De cultuur heeft invloed op hoe de rekenkamers met bepaalde acties om doorwerking te vergroten omgaan. Wanneer rekenkamers zich bewust zijn van hun eigen cultuur en houding, kunnen zij ook zien welke acties logischerwijs bij hun cultuur passen. Ook kunnen zij dan reflecteren op acties die wellicht buiten hun comfortzone liggen.

Het onderstaande figuur is een praatplaat voor rekenkamers: waar denk je dat je zit als rekenkamer? En wat betekent dit voor de acties die je zou kunnen inzetten? Of andersom: waar zit de cultuur het inzetten van bepaalde acties in de weg? Waar liggen de kansen om buiten de box te denken?

Het onderstaande figuur is gebaseerd op de gesprekken met vier rekenkamers. Het is een kleine greep uit de cultuur die naar voren komt. Deze benadering is een uitnodiging voor rekenkamers om hier over na te denken en te analyseren hoe hun cultuur invloed heeft op acties om doorwerking te vergroten.

6 Conclusie

Conclusie

Het doel van de pilot was om theoretische kennis over doorwerking in praktijk te brengen en samen met de rekenkamers te kijken naar verschillende manieren (acties) om doorwerking te bevorderen. Tijdens een lopend onderzoek van de rekenkamers hebben wij verschillende manieren besproken die doorwerking konden bevorderen. We concluderen dat de verschillende acties niet op zichzelf gezien kunnen worden en sterk beïnvloed worden door de organisatie, het beschikbare budget voor de rekenkamer en de cultuur binnen de rekenkamer. Het is afhankelijk van de organisatie, het budget en de cultuur in hoeverre een actie ingezet wordt en dus doorwerking kan bevorderen.

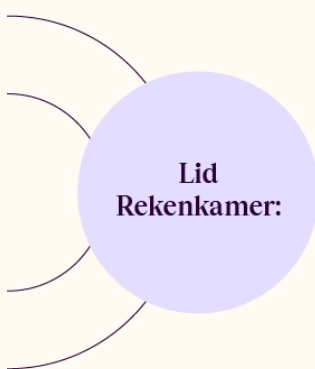
De meerwaarde van onze gesprekken was de stok achter de deur voor de rekenkamers om weer even bewust met doorwerking aan de slag te gaan. Om strategisch na te denken: hebben we de juiste acties ondernomen of moeten we ergens nog een stapje extra doen? De Kansenskaart geeft rekenkamers handvatten om te kijken naar welke acties hen kunnen helpen om doorwerking te vergroten.

Epiloog

De deelnemers gaven aan dat de gesprekken hen bewust aan denken hebben gezet over de gewenste effecten die de rekenkamer wilde bereiken met de onderzoeken. Het op de juiste momenten in een onderzoeksproces uitzoomen en actief over de gewenste doorwerking spreken heeft de rekenkamers bewuster later nadenken over die gewenste effecten.

Tijdens de gezamenlijke sessies is gebleken dat het met elkaar/anderen kunnen sparren over het rekenkamerwerk grote meerwaarde had. In de kern gaat het bij rekenkamerleden sowieso al snel over doorwerking. De rekenkamerleden gebruikten de gezamenlijke sessies voor het delen van voorbeelden met elkaar, ze wisselden tips, ervaringen en contactgegevens uit. Er bleek een behoefte aan meer structurele ondersteuning voor de rekenkamers als het gaat om doorwerking. Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van intervisie, georganiseerd door de rekenkamers zelf door elkaar op te zoeken. Mogelijk ligt hier een rol voor de VVR (eerder: NVRR).

Met dit rapport in de hand kan BZK het gesprek aangaan met rekenkamers om te zien hoe zij rekenkamers verder kunnen ondersteunen met het behalen van doorwerking.

“In de dagelijkse gang van zaken zit je al snel in vragen als “is het een goed onderzoek” of “kloppen de onderzoeksvragen?” Ik heb niet het idee dat we heel makkelijk denken vanuit “wat is het effect?” We moeten daar misschien alerter in worden. Het uitspreken helpt al. Vanaf het begin spreken over waar het onderzoek verschil kan maken. Dat moeten we meer doen, in plaats van alleen nadenken over welk bureau we kiezen en welke vragen we gaan stellen.”

7 Bijlage 1: de deelnemende rekenkamers

De vier deelnemende rekenkamers zijn verschillend in zowel grootte en samenstelling. Om de lezer een beeld te geven van de soorten rekenkamers hebben we een overzicht gemaakt.

	Aantal inwoners (2024)	Budget rekenkamer (2023, in euro's)	Aantal leden rekenkamer	Onderzoek betrokken in de pilot
Kaag en Braassem	29.168	28.000	3	Subsidiebeleid
Noordoostpolder	50.035	80.990	3	Armoedebelid
Delft	109.577	132.130	6	Cultuurvastgoed
Leiden-Leiderdorp	157.803	139.973	7	Duidelijke taal

8 Bijlage 2: literatuurlijst

De acties om doorwerking te vergroten hebben we gebaseerd op de volgende literatuur:

- Anderson, R. (2011) *Het rekenkamereffect*, *ControllersMagazine*, 2011/10
- Bekkers, H. (2023) *Bemensing en budget rekenkamers bronnen van zorg*. Binnenlands Bestuur.
- van den Broek, H. (2020) *Zicht op rekenkamers: Onderzoek verricht in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties*.
- CVCEI (2020) *Inspiratiekaders effectieve invulling lokale rekenkamer*.
- van Dam, M. & de Vaan, K. (2016) *Kans op meerwaarde van rekenkamers*. Beleidsonderzoek Online.
- Dreef, S., Wesseling, H. & Scholthof, T. (2019) *De stand van zaken m.b.t. lokale rekenkamers, op basis van een landelijke gespreksronde*. Werkgroep Lokale rekenkamers.
- van Elteren, M. (2018) *Bevindingen onderzoek "Ideale Gemeentelijke Rekenkamer"*
- Hoekstra, R. (2013) *Wat is de meerwaarde van onze rekenkamer? Introductie van een model om de doorwerking van rekenkameronderzoek te meten*. Oktober-december, DOI: 10.5553/Beleidsonderzoek.000025
- Herweijer, M. & Polhuis, P. (2017) *Kennismaken met Rekenkamerwerk*.
- Klaassen, S. (2021) *Afscheid Paul Hofstra van de Rekenkamer: "Verzachtende omstandigheden zijn er nooit"*. Versbeton. 31 mei 2021.
- Keulen, S. (2021) *De doorwerking van lokaal rekenkameronderzoek: een empirische zoektocht naar succesfactoren van gebruik*.
- NVRR (2008) *Handreiking onderzoek lokale Rekenkamers en Rekenkamercommissies*.
- NVRR *Inzicht in doorwerking van rekenkamerproducten: doorontwikkeling van het cirkelmodel op basis van praktijkervaringen*. (jaartal onbekend)
- Peters, K. & van Zuydam, S. (2021) *Decentraal rekenkameronderzoek in Nederland: een overzicht*. Bestuurswetenschappen 2021 (75) 2
- Peters, K. & P.G. Castenmiller (2020) *Kaderstellen en controleren door de gemeenteraad. Een zware opgave*. Bestuurswetenschappen, 2020/2, p.10-32
- Pietermaat, E. & Heinrich, J. (2021) *Versterking positie lokale rekenkamers: verbeterruimte in afwachting van wetgeving*.
- van Stipdonk, V., Lemmens, E. & van den Berg, M. (2019) *Rekenkamerkompas: Koersen op professionaliteit*.
- Verhagen, J. (2022) *Rekenkameronderzoek: Een overzichtje aanbevelingen uit rekenkameronderzoeken van diverse gemeenten*.

9 Bijlage 3: Start je binnenkort een rekenkameronderzoek?

Stel dat je met jouw rekenkamer ook meer wil bereiken met jullie onderzoeken én dat je binnenkort aan een nieuw onderzoek begint. Wij kunnen jou niet de uitgebreide begeleiding geven zoals we hebben gedaan bij de vier deelnemers aan de pilot (de financiering vanuit het ministerie is immers niet oneindig).

Maar we kunnen jou wel op drie verschillende momenten een checklist per e-mail toesturen!

Mocht je dat willen: stuur dan een e-mail naar s.vanotterdijk@radaradvies.nl en geef daarin aan wat de planning is van jullie onderzoek. Suzan zal jou dan op de juiste momenten een aantal vragen stellen per mail.

Maar..... je kan dit natuurlijk ook helemaal zelf doen! Dit doe je door in jouw agenda drie momenten te prikken waarop je bewust stil ga staan bij de doorwerking die je met het onderzoek wilt bereiken. Pak dan dit rapport er bij, kijk in de kanskaart en ga aan de slag. Iedereen kan dit, jij dus ook. Succes!